

ТРАНСФОРМАЦИЯ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ПРОИЗВОДСТВО

Диана Съботинова
Бургаски свободен университет

INTERNATIONAL PRODUCTION TRANSFORMATION

Diana Sabotinova
Burgas Free University

Резюме: Ефектите на технологиите, политиката и тенденциите за устойчивост върху международното производство са многостранни. В зависимост от отправната точка на отделните индустрии – тяхната архетипна международна производствена конфигурация – ефектите ще се проявяват по различни начини, вариращи от рещоринг към диверсификация на глобалните вериги на стойността и от регионализация към репликация и детайлно разпределено производство. Очаква се драматична трансформация на международното производство през следващите години, предизвикана от технологичните промени, които ще променят икономиката на международното производство. Трансформацията ще зависи от взаимодействието между политиките, тенденциите към устойчивост и справянето с шока от пандемията.

Ключови думи: международно производство, рещоринг, диверсификация, регионализация, репликация

Abstract: The effects on international production of the technology, policy and sustainability trends are multi-faceted. Depending on the starting point of individual industries – their archetypical international production configurations – they will tend to favour various trajectories, ranging from reshoring to diversification of GVCs, and from regionalization to replication and granularly distributed production. International production is expected to undergo dramatic transformation over the coming years, enabled by technological change, driven by the changing economics of international production that those technologies will imply, and shaped by the interaction between policy and sustainability trends and the pandemic shock.

Key words: international production, reshoring, diversification, regionalization, replication

Ефектите на технологиите, политиката и тенденциите за устойчивост върху международното производство са многостранни. Те понякога се подсилват взаимно, понякога действат в противоположни посоки и се проявят по различен начин в различните индустрии и географски местоположения. В зависимост от отправната точка на отделните индустрии – тяхната архетипна международна производствена конфигурация – ефектите ще се проявяват по различни начини, вариращи от рещоринг към диверсификация на ГВС и от регионализация към репликация и детайлно разпределено производство.

Очаква се драматична трансформация на международното производство през следващите години, предизвикана от технологичните промени, които ще променят икономиката на международното производство.

Трансформацията ще зависи от взаимодействието между политиките, тенденциите към устойчивост и справянето с шока от пандемията. Трансформацията може да поеме в много посоки, но е възможно да се предвидят няколко вероятни траектории на международното производство в бъдеще.

Въпреки забавянето на международното производство след световната финансова криза от 2008 г., последните три десетилетия на международно производство показват тенденция в една посока, от по-малко към повече. Това изглежда ще се промени. Четири са възможните траектории на международните производствени конфигурации за десетилетието до 2030 г. Всички те сочат към оттегляне на международното производство в различна степен. Три траектории – решоринг, регионализация и репликация – ще включват някаква форма на оттегляне на глобалните вериги на стойността. Четвъртата траектория, диверсификацията, предвижда по-нататъшен растеж, но с по-ниско географско разпространение на добавената стойност (по-голяма концентрация) и натиск за намаляване на инвестициите във физически производствени активи.

Описаните тук траектории следват логично от анализа на технологията, политиката и тенденциите към устойчивост. Те не се изключват взаимно. И четирите траектории ще се материализират в различна степен в различните индустрии.

1. Решоринг

В тази траектория най-определящите елементи на съвременните глобални вериги на стойността – фрагментацията на задачи (разделяне – unbundling) и географската дисперсия (офшоринг – offshoring) – са изправени пред промени. Насоката е към опростяване на производствения процес и използването на onshore или nearshore аутсорсинг. По-ниската фрагментация, географска дисперсия и по-капиталоинтензивните операции, като цяло ще благоприятстват връщането към по-пряк контрол от страна на МНП на останалите им операции в чужбина (insourcing). Така този модел връща историческите тенденции на международното производство: от разделяне (unbundling) към групиране (rebundling), от офшоринг (offshoring) към решоринг (reshoring) и от аутсорсинг (outsourcing) към инсорсинг (insourcing).

Усъвършенстваната автоматизация, задвижвана от роботиката, играе ключова роля в тази траектория. Чрез намаляване на възможностите за арбитраж на разходите за труд, автоматизацията обезоръжава най-мощния двигател на фрагментацията на задачите и офшоринга към места с ниски разходи. Автоматизацията прави решорингът устойчива опция за много МНП – дейностите могат да бъдат групирани, като роботите позволяват интегрирането на производствените стъпки. Дейностите ще бъдат концентрирани в производствените центрове, възползвайки се от икономите от мащаба. Тенденцията в управлението се обръща от аутсорсинг към инсорсинг, за да се поддържат по-високи инвестиции в капитал и знания, нужни за ускорената автоматизация. Получената траектория води към високотехнологична версия на глобалните производствени мрежи преди експлозията на глобалните вериги на стойността, като многонационалните предприятия произвеждат близо до дома чрез силно интегрирани, интернализирани операции и износ на крайни стоки към чужди пазари.

В производствения сектор тази траектория е от значение преди всичко за високотехнологичните индустрии и индустриите с интензивно използване на ГВС – хетерогенна група, включваща машиностроене и оборудване, електроника и автомобилостроене.

строене. Известна степен на намаляване на международното производство в тези индустрии изглежда е неизбежно да се случи, както и да нарасне натиска за по-кратки и по-устойчиви вериги на стойността и по-диверсифицирани и гъвкави производствени системи.

Изборът на решоринг зависи от икономическата рентабилност на автоматизацията и съображенията за ползите и разходите, като се вземат предвид различни фактори, включително качество, сигурност на доставките, защита на правата на интелектуална собственост, отделеченост от клиентите, репутационни и политически рискове и много други. В тези индустрии икономическата жизнеспособност на автоматизацията е вече установена и потвърдена от голямата и нарастваща роля на роботите. Тъй като цената на роботите се очаква да намалява още повече през следващите 10 години, синергията между автоматизацията и решоринга ще бъде основният двигател на моделите на глобалните вериги на стойността. Сценарият е различен за нискотехнологичните индустрии, като текстил и облекло, където разликата в цената на труда все още е ключов конкурентен фактор.

Някои високотехнологични индустрии вероятно ще бъдат изправени пред допълнителен протекционистичен натиск, или защото те предоставят важни стоки – като медицинско оборудване, както се случи по време на кризата от COVID-19 – или защото те се смятат за стратегически важни от икономическата или от технологична гледна точка (например автомобилостроене и електроника).

Други производствени индустрии, като регионалните преработващи индустрии, са с по-ограничена възможност за решоринг. Решорингът, както и офшорингът, изисква оперативна мобилност и затова индустриите трябва да имат структурни връзки с местата, които им дават достъп или до суровини (за преработващите индустрии) или отговарят на спецификите на пазара (за фармацевтичните продукти). Може да се очакват решоринг и в услугите, особено при услугите с по-ниска добавена стойност, които са части от вериги за търговия на дребно и едро, вериги на стойността в транспорта и логистиката.

Влияние върху международното производство	<ul style="list-style-type: none"> • По-къси, по-малко фрагментирани вериги на стойността • Прегрупиране на веригата на доставките и етапите на производството • По-концентрирана добавена стойност • По-малко офшоринг, по-малко аутсорсинг
Ключови движещи сили	<ul style="list-style-type: none"> • Технологии (автоматизация, работи) • Политическа среда (включително настояване за по-висока степен на самостоятелност след пандемията, натиск за изграждане и защита на стратегически индустриален капацитет)
Индустрии	<ul style="list-style-type: none"> • Високотехнологични индустрии с интензивно използване на ГВС
Резултати	<ul style="list-style-type: none"> • По-ниски ПЧИ, продажба и преместване • Възможно първоначално увеличение на ПЧИ на вътрешните пазари • По-малко търговия в ГВС

Таблица 16: Решоринг ¹

¹ World Investment Report (2020). International Production Beyond the Pandemic. UNCTAD.

Въпреки че физическото разгръщане на тези услуги изисква присъствие на пазари в чужбина, това присъствие може да стане по-лесно поради дигитализацията – позволяваща централна координация на задачите – и поради автоматизацията, която намалява предимствата на разходите за труд. Най-забележителният случай е нарастването на електронната търговия, което води до голяма централизация на продажбите и маркетинговите дейности.

Тенденцията към решоринг може да получи тласък от постпандемичния императив за смекчаване на рисковете във веригата на доставките. Политическите и обществени настроения могат да доведат до значителни промени. Натискът за осигуряване на националния или регионален капацитет за доставка на междинни продукти за местно производство и крайни стоки за потребление, особено стратегически стоки и услуги, вероятно ще се увеличи, протекционистските настроения ще бъдат заменени с търсене на начини за справяне с риска.

Пандемията също може да бъде катализатор, тъй като МНП ще се стремят да се възползват от програмите за държавната подкрепа и пакетите от фискални стимули. В рамките на експанзионистичните фискални политики след кризата, стимулите за преместване на дейности могат да станат обичайни, както и стимулите да се разчитат на местни доставчици.

2. Диверсификация

Основната алтернатива на решоринга е диверсификацията и съкращаването – траектория, която използва глобалните вериги на стойността, вместо да ги демонтира, за да изгради устойчивост. Тъй като концентрацията на производството и зависимостта от веригата на доставките са основните проблеми за предприятията и държавите, може да се окаже, че диверсификацията в международен план е по-ефективна от решоринга (и де факто повторното концентриране на вътрешния пазар). Това означава отказване от някои икономии от мащаба чрез включване на повече места и доставчици във веригата на стойността.

Дигитализацията на веригата на доставките е от ключово значение за процеса на диверсификация, тъй като автоматизацията е технологичната причина за решоринга. Фирмите в много ГВС ще имат възможност да поддържат и потенциално да разширяват своята сложна мрежа от международни операции, чрез използването на цифрови технологии за подобряване на координацията и контрола. Тази динамика ще се осъществи в хибридна, силно фрагментирана среда, където производствените дейности все повече се интегрират с цифровите услуги (обслужване на производство). Диверсифицираните, обслужени и цифрово подобрени ГВС представляват версията на Индустрия 4.0 на традиционната ГВС, в съществена приемственост с историческата, експанзивна тенденция на международното производство.

Дигитализацията позволява на многонационалните предприятия да извлекат допълнителна ефикасност от международните производствени мрежи чрез намаляване на разходите за управление и трансакции и засилване на централизираната координация и контрол. Въпреки че цифровите платформи биха могли да подобрят достъпа отдолу нагоре до участие в ГВС от страна на трети доставчици, добавената стойност може да стане още повече концентрирана географски и части от добавената стойност

в производството и услугите може да се насочи към по-малко големи цифрови многонационални предприятия.²

Приложенията на цифрови технологии за насърчаване на международната диверсификация и изграждането на устойчивостта на веригата на доставките включва видимост в реално време за наличността на суровини и готови стоки; засилен контрол върху процеси, хора и активи, включително проследяване на външните доставчици до дъното на веригата на доставките; използване на изкуствен интелект (AI) и машинно обучение за постоянно преоценяване и планиране на дейностите, за гарантиране на по-навременните реакции на шокове и прекъсвания по отношение на традиционните техники за бизнес планиране, базирани на исторически данни; използването на мобилни технологии и разширена/виртуална реалност за подобряване на гъвкавостта на работните договорености. Тенденцията към диверсификация ще бъде поизразена в индустриите, които имат значителни икономически ползи от сложността и фрагментацията на ГВС.

Влияние върху международното производство	<ul style="list-style-type: none"> • Продължаващо фрагментиране на веригите на доставките • Повишаване на базираното на платформи управление на веригата на доставките • Повишен офшоринг и аутсорсинг на услуги • По-концентрирана добавена стойност
Ключови движещи сили	<ul style="list-style-type: none"> • Технологии (дигитализация, платформи, изкуствен интелект, блокчейн) • Тенденции за устойчивост (включително настояване за управление на риска във веригата на доставките след пандемията, капацитет за наблюдение на веригата на доставките)
Индустрии	<ul style="list-style-type: none"> • Услуги, индустрии с интензивно използване на ГВС
Резултати	<ul style="list-style-type: none"> • По-ниски ПЧИ във физически производствени активи, повече в нематериални активи • Увеличена търговия с услуги и потоци от данни

Таблица 17: Диверсификация³

За високотехнологичните индустрии с интензивно използване на ГВС автоматизацията се очаква да доведе до известно пренасочване на производството, но трансграничните вериги на доставките ще останат сложни и във всеки случай няма да е лесно да бъдат преконфигурирани в краткосрочен план. Нискотехнологичните индустрии, като текстил и облекло, е по-малко вероятно да претърпят трансформация, ръководена от използването на роботи, поне в краткосрочен до средносрочен план. Броят на роботите в тази индустрия все още е най-нисък по причини, свързани както с икономическата, така и с техническата осъществимост. Докато все повече страни с ниски разходи се стремят да увеличат участието си в глобалните вериги на стойността, икономическите ползи, свързани с разликите в разходите за труд, ще останат зна-

² Digital Economy Report 2019: Value Creation and Capture: Implications for Developing Economies. (2019). UNCTAD. New York and Geneva: United Nations.

³ World Investment Report (2020). International Production Beyond the Pandemic. UNCTAD.

чителни. Следователно решорингът няма да бъде доминираща траектория. Тези индустрии вероятно ще запазят своята сложна и свързана мрежа от международни операции за известно време, използвайки цифровите технологии за увеличаване на диверсификацията, като същевременно засилват координацията и контрола.

В допълнение към нискотехнологичните индустрии, използващи интензивно ГВС, международната диверсификация, подпомогната от цифровите технологии, ще засегне и секторите на услугите, особено услугите с по-висока добавена стойност. За тези задачи, вариращи от професионални и бизнес услуги до финансови, инженерингови и маркетингови дейности, автоматизацията, базирана на изкуствен интелект, все още е в ранен етап на развитие. Обратно, широкото приложение на подобрени цифрови технологии може да направи тези индустрии новата граница на офшоринга, воден от арбитража на разходите за труд.⁴

Услугите с висока и средна добавена стойност, традиционно силно централизирани, ще бъдат все повече доставени офшорно чрез дистанционна работа. Възможностите за работа от разстояние се подобряват чрез усъвършенстването на инструментите за цифрова комуникация, включително телеконферентна връзка, разширена реалност, виртуална реалност и 5G. Облачното съхранение и изчисления правят възможно извършването на сложни задачи от разстояние, докато подобренията в софтуера за превод ще улеснят комуникацията.

В допълнение към технологичните средства, по-доброто образование и технически умения в развитите страни предоставят нарастващ брой от квалифицирани работници. Във финансовите услуги цифровите технологии (fintech) ще доведат до все по-фрагментиран, разпръснат и диверсифициран модел на доставка. Малко силно стратегически, свързани с интелектуална собственост или интензивни данни услуги, вероятно ще бъдат пощадени от този процес поради стратегически причини и причини, свързани със сигурността.

3. Регионализация

Регионалните вериги на стойността прилагат стандартния модел на фрагментирани и вертикално специализирани вериги на стойността на регионално или местно ниво. Резултатът може да бъде регионализирането на веригите на стойността или на оттегляне от глобалните вериги на стойността (с глобални МНП, репликиращи вериги на стойността на регионалните нива) или растеж на международното производство на регионална основа (със структуриране на МНП и техните операции). Географското разпределение на добавената стойност ще се увеличава.

Дигитализацията играе важна роля за улесняване на координацията на регионалните вериги на стойността. В случай на централно координирани регионални вериги на стойността, репликацията на цели вериги регионално предполага значително увеличаване на сложността, с необходимост както от вертикална, така и от хоризонтална координация на международното производство. Дигиталното развитие, включващо не само цифровите технологии, но и цифровата инфраструктура, особено в развиващите се икономики, ще служат като ключов фактор за регионалните вериги на стойността.

Регионалните преработвателни индустрии, които имат силна връзка нагоре по веригата с местни източници на суровини и материали, като хранително-вкусовата промишленост и химическата промишленост, вече показват международна производст-

⁴ Baldwin, R. (2019). *The Globotics Upheaval*. Oxford, U.K.: Oxford University Press.

вена конфигурация в съответствие с организацията на регионалните вериги на стойността, характеризираща се с фрагментирани вериги на стойността, репликирани в много места (висока географска дисперсия). Хранително-вкусовата промишленост, например, не разчита само на нетрайни суровини, което превръща физическата близост между снабдяването и потреблението в конкурентен фактор, но също така се характеризира надолу по веригата с регионално сегментиране на пазара и премия за локализирано производство.

По принцип индустриите с интензивно използване на ГСВ също могат да възпроизведат своя модел на ниво регион. Това вече се случва до известна степен, например в автомобилната индустрия. Растежът на пазара на евтини потребителски продукти в развиващите се страни – като например в електрониката или текстила – също ще стимулира регионалните вериги на стойността в тези индустрии. Барьерите пред развитието на регионалните вериги на стойността в традиционните индустрии с интензивно използване на ГСВ включват запазване на икономии от мащаба и високи капиталови разходи за машини, както и разликите в разходите за труд и необходимостта от специализирана работна сила или доставчици. Някои от тези фактори, особено тези, свързани с разходите за труд, могат да станат по-малко важни във времето, проправяйки пътя за интегриране на регионалните вериги на стойността в индустриите с интензивно използване на ГСВ.

Влияние върху международното производство	<ul style="list-style-type: none"> • По-къси физически вериги на доставките, но не по-малко фрагментирани • По-географски разпределена добавена стойност
Ключови движещи сили	<ul style="list-style-type: none"> • Политическа среда (регионално икономическо сътрудничество, необходимост от регионална самостоятелност след пандемията, изграждане и защита на промишления капацитет) • Тенденции за устойчивост (натиск за устойчивост върху веригата на доставките) • Технология (дигитално вградена)
Индустрии	<ul style="list-style-type: none"> • Регионални преработващи индустрии, индустрии с интензивно използване на ГСВ, първичен сектор
Резултати	<ul style="list-style-type: none"> • Повече вътрешнорегионални ПЧИ, премествания • Повече вътрешнорегионална търговия

Таблица 18: Регионализация ⁵

Известна форма на регионализация може да засегне и първичните индустрии, където развитите икономики, силно зависими от офшорните доставки на стоки, може да засилят усилията си за намаляване на своята зависимост. Това вече важи за енергийния сектор, но може да се разшири, например за селското стопанство, където тенденцията към по-устойчиво местно и регионално снабдяване вероятно ще се ускори. Импулсът за регионализиране на веригата на стойността е висок и вероятно ще нарасне още повече през следващите години, включително чрез напредъка по няколко инициативи за регионална интеграция. Също така, след пандемията много страни биха могли да започнат да разглеждат регионализма като реална и валидна алтернатива

⁵ World Investment Report (2020). International Production Beyond the Pandemic. UNCTAD.

на глобализма за изграждане на известна степен на местна самостоятелност и устойчивост.

Политическата тенденция към регионализация на международното производство се подхранва от съображенията за регионална стратегическа автономия – главно в развитите региони – и от друга страна от целите за регионално развитие в по-слабо развитите икономики. От гледна точка на последното, регионалните вериги на стойността прекъсват зависимостта от развитите пазари, капитал и технологии, стимулиращи процеса на местно развитие; те позволяват по-голямо участие във веригите на стойността; те насърчават вътрешната специализация и диверсификация на промишлеността в рамките на региона и дават възможности за структурна трансформация и надграждане на веригата на стойността.

Регионалните вериги на стойността обаче не са лесни за изграждане. Да се привлече или развие в даден регион цялостна верига на стойността е по-трудно, отколкото за една страна да привлече инвестиции в дадена задача или индустриален сегмент, където има конкурентно предимство. Регионалните вериги на стойността изискват регионална координация и благоприятни системни условия. Въпреки че политическата инерция за преминаването към регионализъм съществува, осъществяването няма да бъде бързо. Устойчивостта изисква от политиката да подготви почвата за консолидиране на регионалните вериги на стойността. Най-очевидната полза от регионалните вериги на стойността е свързана с намаляване на разстоянията, намаляване на въздействието върху околната среда от транспорта на дълги разстояния на междинни и крайни стоки.

4. Репликация

Репликацията се характеризира с разпределено производство (distributed manufacturing) близо до точката на потребление и подкрепено от нови производствени технологии – разпределеното производство по принцип е свързано с прилагането на адитивно производство (additive manufacturing) или 3D печат (3D printing). Производствените модели, позволяващи репликация, варират от мрежи, централно координирани от МНП, до атомизиране на производството (atomization of production) отдолу нагоре, при което всяка фирма или дори домакинство самостоятелно произвежда това, което им е необходимо. Първото е международна производствена траектория; последното е почти антипод на международното производство.

Централно координираното разпределено производство се характеризира с къси вериги на стойността, с производствени стъпки, обединени заедно и репликирани на много места. Следователно географската дисперсия на икономическите дейности е висока, с концентрация на дейности с висока стойност на няколко места, но широко участие в производствения процес. Вероятно е управлението да бъде поляризирано, с неясно цялостно въздействие върху интензитета на ПЧИ: по-силен контрол от страна на МНП във фазата на проектиране и координация и значителни възможности за местен аутсорсинг на репликираните производствени стъпки.

Разпределеното производство не трябва да се отъждествява изцяло с 3D печата. То е по-скоро резултат от синергията между автоматизацията и дигитализацията. Автоматизацията прави възможно рутинно да се възпроизвежда един и същ производствен процес на много места с минимално използване на труд и минимални пределни разходи, докато дигитализацията благоприятства ефикасността и централната координация на мрежата. 3D принтирането само по себе си е технология, съчетаваща автоматизация и дигитализация.

Траекторията на репликация не е приложима във всички индустрии. Сред четирите траектории на международното производство, в перспектива тя е най-малко вероятно да намери широко приложение. В допълнение към ограниченията за приложенията на 3D печата, свързани със суровините, в по-широк план се изискват специфични бизнес условия. Първо, производственият процес трябва да бъде сравнително прост. С нарастването на производствената сложност цената на автоматизацията става неустойчива за репликация в голям мащаб. Второ, важен елемент е възможността за улавяне на значителни специфични за пазара предимства чрез персонализиране.

Влияние върху международното производство	<ul style="list-style-type: none"> • По-къси, по-малко фрагментирани вериги на стойност, повторно групиране на производствените етапи • По-високо географско разпределение на дейностите, но по-концентрирана добавена стойност • Повишен аутсорсинг
Ключови движещи сили	<ul style="list-style-type: none"> • Технологии (автоматизация и дигитализация, 3D печат) • Политическа среда (включително насърчаване на производствен капацитет на критични доставки след пандемия)
Индустрии	<ul style="list-style-type: none"> • Хъбови и спици индустрии, регионални преработвателни индустрии
Резултати	<ul style="list-style-type: none"> • По-ниски ПЧИ • Увеличена търговия с услуги, нематериални активи, потоци от данни и плащания на авторски права и лицензионни такси • По-ниска търговия с GVC

Таблица 19: Репликиране ⁶

Фармацевтичната индустрия е често използван пример.⁷ Индустрията се характеризира с централизирана научноизследователска и развойна дейност, производство в големи центрове и мрежи от търсещи пазари, ориентирани към разпространение ПЧИ; тези характеристики водят до конфигурация „главина и спици“ (hub and spokes), с малко места, генериращи по-голямата част от добавената стойност и голям брой на страните на окончателно разпределение, които допринасят с малък, но непрекъснат дял. Бързоразвиващият се фармацевтичен и биотехнологичен сектор води до по-голямо продуктово разнообразие, по-кратък жизнен цикъл на продукта и по-малки обеми лекарства. Бъдещите вериги на доставките на фармацевтични продукти се очаква да включват нови производствени модели, които произвеждат лекарства по поръчка, по-близо до точката на потребление, често с известна степен на персонализиране към местните пазари или дори медицинските нужди на отделните пациенти. Това изисква по-широко разпространение на микрофабрики. Очаква се пандемията да засили вниманието към 3D печата като средство за осигуряване на децентрализирани, надеждни и гъвкави доставки на критични стоки. Прибягване до 3D отпечатването на лекарства, клинични маски или респиратори се оказва реалистичен вариант за предотвратяване на драматичен недостиг на лекарства и медицинско оборудване в бъдеще.

⁶ World Investment Report (2020). International Production Beyond the Pandemic. UNCTAD.

⁷ World Investment Report (2017). Investment and the Digital Economy. UNCTAD.

Освен фармацевтичните продукти, разпределеното производство може да има приложения в персонализирани сегменти от (в обикновения случай) масови индустрии като облекло или храни, които се характеризират с ограничена производствена сложност. Тежки индустрии или индустрии, характеризиращи се със значителна техническата сложност, е малко вероятно да бъдат структурно засегнати от модела на разпределеното производство, освен при специфични компоненти, използвани като суровини.

Въпреки че идеята за повишена национална самодостатъчност в стратегическите индустрии излиза на преден план в следпандемичната политика, разпределеното производство едва ли ще процъфти в среда на протекционистка политика. Вероятно по-голямата част от разпределеното производство ще бъде създадено чрез ПЧИ или договорно производство при централизирана координация от МНП. Например във фармацевтичната индустрия, въпреки че физическото производство обикновено е леко, за количеството знания, технологии и инвестиции, които се запазват с научноизследователска и развойна дейност, се изисква определен мащаб. Същият аргумент важи за повечето биомедицински устройства, с някои забележителни изключения, като например клинични маски, където невероятната простота на продукта позволява лесно възпроизвеждане основно чрез 3D печатни процеси. В това отношение централно координираното разпределено производство е един от най-глобализираните модели, предполагащи мрежа от „леки“ производствени мощности под „тежка“, централизирана, трансгранична координация. При 3D печата например, докато търговията с физическите трансгранични стоки е сведена до минимум, потокът от данни, услуги и нематериални активи се увеличава.

Независимо от вероятното въздействие на технологичните тенденции, политическата среда и глобалният императив за устойчивост ще окажат влияние върху международното производство през десетилетието до 2030 г. Уязвимостта на световната икономика към събития „черен лебед“ от мащаба на пандемията изисква предпазливост при анализа на всеки сценарий за развитието на международното производство, дейността на многонационалните предприятия и чуждестранните инвестиции.

Ефектът на технологията върху ГВС във всички индустрии е неоспорим, но въпреки това има фундаментални въпроси относно това дали въздействието ще бъде трансформиращо или нарастващо. Например, въпреки очакванията около адитивното производство, общата пазарна стойност все още е доста ниска. Дори и с бързия прогнозиран темп на растеж, до 2030 г. само част от брутната продукция в индустриите с интензивно използване на ГВС ще се идва от адитивното производство. По същия начин има значителна несигурност относно мащаба на автоматизацията и роботизацията на ГВС до 2030 г. Друго предупреждение е, че дори бързият технологичен напредък да увеличи възможностите за автоматизация в ГВС, това не означава непременно, че изграждането на поддържащата инфраструктура и осигуряването на необходимия технически капацитет за автоматизиране ще бъдат икономически по-изгодни от конвенционалните средства за производство.

Как императивът за устойчивост ще се отрази на международното производство до 2030 г. също зависи от редица фактори. Заявеното от Съединените щати през 2019 г. намерение за оттегляне от Парижкото споразумение за смекчаване на изменението на климата подчертава нестабилността от глобална рамка, която е в основата на политиките и регулациите за устойчивост. Липсата на изпълними глобалните стандарти за етикетирание на продукти и процеси, както и вариациите в механизмите за докладване на въздействието на фирмите върху околната среда, допълнително повдигат съмне-

нията, че плановете за устойчивост няма да бъдат приложени достатъчно бързо, за да имат трансформиращо влияние върху международното производство през това десетилетие.

Възникваща тенденция през последното десетилетие е включването на целеви екологични стандарти както в двустранните търговски споразумения, така и в по-новата вълна от мегарегионални договорености. Транстихоокеанският регион за партньорство, например, включва специална глава за редица екологични въпроси, включително прилагане на законите за околната среда, сътрудничество в изграждането на капацитет за опазване на околната среда и политики за насърчаване на взаимно подкрепящата се търговия и околна среда. По време на преговорите за трансатлантическата търговия и инвестиции за партньорство, ЕС предлага Рамковото споразумение на ООН за климатичните промени да е в основата на аспектите за опазване на околната среда. Въпреки това, препятствията пред изпълнението на тези споразумения така, както е предвидено първоначално, подчертават трудността в постигането на приложими екологични стандарти не само за държавите членки, но и за МНП, опериращи в чужбина, чрез двустранно и регионално икономическо сътрудничество.

Пандемията от COVID-19 също може да направи бъдещето на многостранното сътрудничество несигурно. Това може да доведе до повторно осъзнаване на важността на международното сътрудничество не само за предотвратяване на бъдещи глобални здравни бедствия, но и за облекчаване на икономическите и социалните последици. Това, от своя страна, може да действа като силен фактор за международното производство, особено ако е под формата на координирани фискални мерки и индустриални политики на глобално и регионално ниво в подкрепа на експортно ориентирани ГВС и ако премахва пречките пред международно търгуваните стоки и услуги.

Преконфигуриране на международното производство

Въпреки че очакваната трансформация на международното производство не е еднородна, като цяло тенденциите показват, че системата е под силен натиск, водещ до повишен риск от отстъпление на глобалните вериги на стойността (които отстъпват място на регионалните вериги на стойността и рещоринга) и до намаляване на трансграничните инвестиции в производствени активи. Предвид значението на международното производство за възстановяването след пандемията, за икономическия растеж и създаването на работни места, както и за бъдещето на развитието на страните с по-ниски доходи, политиките трябва да насърчават търговията и инвестициите чрез политическа среда, която благоприятства постепенното приспособяване на международните производствени мрежи към новите реалности.

Глобалните вериги на доставките са силно засегнати по време на кризата от COVID-19. За ограничаването на щетите – и дълбочината на рецесията, в която светът навлиза – това е от жизненоважно значение, за да стартират ГВС отново възможно най-скоро след като пандемията е под контрол. Международното производство обаче не е засегнато само от непосредственото въздействие на кризата от COVID-19. През идните години – и десетилетието до 2030 г. – се очаква да настъпят по-фундаментални промени в системата на международното производство. Забавянето на търговията и инвестициите през последното десетилетие е предвестник на предстоящото десетилетие на трансформация. Международното производство ще бъде повлияно от мегатенденции в три области – технологии, икономическо управление и устойчивост – всяка от които може да доведе до сериозни политическите последици.

Новата индустриална революция и цифровата икономика променят традиционните инвестиционни двигатели и детерминанти. Те увеличават тежестта на нематериалните активи и услугите в създаването на глобална стойност и поставят нови изисквания към партньорите по веригата на доставките и технологичната инфраструктура. Внедряването на цифрови технологии в многонационалните предприятия в различните индустрии води до бърза промяна на моделите на международното производство, тъй като позволява на МНП да достигнат до чуждестранните пазари с много по-лек международен отпечатък на активите.⁸ Новите технологии принуждават политиките да реагират на променящите се модели на международни инвестиции и на променящите се инвестиционни детерминанти. Привличането на международни инвестиции в цифровата икономика, която разчита по-малко на фактори като евтин труд, инфраструктура, умения и евтина енергия, изисква различни конкурентни предимства.

Промените, които настъпват през последното десетилетие в международното икономическо управление и политика по отношение на международната търговия и инвестициите, също принуждават създателите на политиките да преосмислят политиките за инвестиции и развитие по целия свят (и водят до парадокс в инвестиционната и търговската политика). От една страна, бариерите пред търговията са увеличени, инвестициите са обект на по-голям контрол, а външните инвестиции са обезкуражени в някои страни. От друга страна, конкуренцията за търговия и инвестиции също се засилва, като повече от 100 държави приемат нови, зависими от търговията и инвестициите индустриални политики⁹, което води до експлозия в броя на специалните икономически зони (СИЗ).

Съвременните индустриални политики са все по-разнообразни и сложни, включват безброй цели, като: развитие на икономиката на знанието; конкурентно позициониране на индустриите, което се разглежда като решаващо за бъдещия им растеж (например роботика, биотехнологии); изграждане на важни сектори за устойчиво развитие (например възобновяема енергия, селскостопански храни, управление на водите).

Последният аспект показва повишения акцент върху дневния ред за устойчиво развитие в инвестиционните политики. Устойчивостта все повече е в основата на стратегическите решения и операциите на МНП. Подходът, който правителствата приемат в индустриалните и инвестиционните си политики, отразява това, както и предложенията, което изпълняващи институции като инвестиционните агенции за насърчаване на инвестициите и повечето СИЗ предлагат на инвеститорите. В стратегиите за индустриално развитие и в повечето СИЗ по-слабите социални и екологични правила или контрол вече не се считат за конкурентно предимство за привличане на инвестиции.¹⁰ Услугите, свързани с устойчивостта, като качествени здравни услуги, стандарти за управление на отпадъците и възобновяеми енергийни източници, ще стават все по-важни.

По този начин всяка от трите мегатенденции поотделно има фундаментални последици за създателите на политиките за инвестиции и развитие. Същото важи и за кризата, причинена от COVID-19, която се очаква да доведе до тласък към по-голяма устойчивост на веригата на доставките и по-висока степен на автономия в производството на критични доставки.

⁸ World Investment Report (2017). Investment and the Digital Economy UNCTAD.

⁹ World Investment Report (2018). Investment and New Industrial Policies. UNCTAD.

¹⁰ World Investment Report (2019). Special Economic Zones. UNCTAD.

Въпреки това е важно политиките да вземат предвид комбинираните и кумулативни ефекти на всички тенденции и настоящата криза. Политиките в отговор на COVID-19 могат да ускорят промените, които вече са в процес на развитие. Например, въвеждането на роботиката в някои индустрии може и да е технологично възможно, но да се окаже възпрепятствано от съображения от гледна точка на икономическата осъществимост и целесъобразност. Ако нови изисквания за устойчивост или търговски бариери доведат до промени в разходите, това може да наклони везните.

Като цяло е ясно, че международното производство и особено трансграничните инвестиции в производствени активи, ще бъдат подложени на силен натиск. В някои индустрии това може да доведе до десетилетие на трансформация; в други може да изглежда като отстъпление. Съществуват значителни рискове, свързани с възможно по-нататъшно забавяне или дори обръщане на тенденциите в международното производство.

Първо, рязкото или принудително отдръпване ще направи възстановяването по-трудно. Спадът в международното производство добавя продължителен шок в предлагането към шока в търсенето, забавяйки възстановяването. Това задълбочава кризата в икономиките, които са най-малко подготвени да се справят с нея. Непосредствено след глобалната финансова криза водещите икономики стигат до заключението, че е важно да се избегне засилването на икономическия национализъм, за да се защити крехкото възстановяване по това време. Всъщност точно международният сектор – индустриите с интензивно използване на ГВС – водят до възстановяването.

Второ, в дългосрочен план, това ще навреди на перспективите за развитие на страните с по-ниски доходи. Международното производство е двигател на растежа от десетилетия и допринася за излизането на милиони хора от бедността. Стратегиите за развитие на много от най-бедните страни изрично разчитат на възможности за привличане на ПЧИ и за участие в ГВС; отстъпление на интернационалното производство би направило техният път на развитие по-нестабилен.

Трето, отдръпването на международното производство може да има много странични ефекти върху цените, конкуренцията и иновациите. Важни изгоди от международното производство в системата на отворена търговия и инвестиции са например резкият спад в цената на оборудването за производство за възобновяема енергия и за широколентовите мрежи, което позволява масивни инвестиции в проекти за повишаване на чистата енергия и преодоляване на цифровото разделение. Иновации в жизненоважни области като биотехнологиите и финансовите технологии, свързани със здравеопазването, продоволствената сигурност и достъпът до финансиране на целите за устойчиво развитие, зависят от конкуренцията на световните пазари.

Следователно, докато една политика гласка към известна степен на самостоятелност в производството на жизненоважни стоки, то по-общият натиск за по-широко разпространение на промишленото производство и капацитет в световен мащаб, изискващ частично отделяне на веригите на доставките от производството в Азия вероятно ще стане по-силен, а политиките трябва да са наясно с рисковете. Тези рискове се усложняват от факта, че преконфигурирането на веригите на доставките за фирмите и реиндустриализацията на икономиките са продължителни и сложни процеси.

Въпреки това трансформацията на международното производство е неизбежна. Политическите действия, с които да се направи по-устойчиво международно производство – които могат да вървят ръка за ръка с мерките за смекчаване на последиците от пандемията и ограничаване на бъдещите рискове – е необходимо да се предприемат бързо. Политическият дебат на международно ниво не трябва да е за спасяване

на международните производствени мрежи, а за това как да бъдат направени по-устойчиви, като същевременно се запазят техните ползи за развитието.

Списъкът с възможности за подобрения на системата за международното производство е дълъг: повече „улавяне на стойност“ в приемащите страни, по-продуктивни инвестиции и по-малко финансови и нематериални потоци, по-малко избягване на данъци, по-справедливи разпределителни ефекти, по-добро екологично, социално и управленско въздействие, по-голям принос за развитието на технологиите и капацитета.

Трите мегатенденции, в съчетание с кризата от COVID-19, добавят три допълнителни критерия за проектиране за бъдещето на международното производство: (1) по-устойчиви вериги на доставките, които са (2) по-малко склонни към разпространение на кризи и по-малко заразни, както във физическо отношение (пандемии), така и във финансово отношение (разпространение на икономически кризи) и (3) по-ниска склонност към географска концентрация на промишлен капацитет, което увеличава стратегическата зависимост и деиндустриализацията по целия свят.

Справяне с предизвикателствата и улавяне на възможностите

Различните въздействия на мегатенденциите, които ще се проявят през десетилетието до 2030 г., предполагат свиващ се пул от инвестиции във физически активи, натиск върху улавянето на стойност от дейностите по ГВС и промени в двигателите и детерминантите на международното производство, които често ще влияят негативно върху шансовете на развиващите се икономики да привличат МНП. Но трансформацията не е лишена от нови възможности. Всъщност те са много, произтичащи от изграждането на нови регионални вериги на стойността и малки разпределени производствени дейности, както и от диверсификацията на веригите на стойността с цел съкращаване и устойчивост.

Всички специфични за индустрията траектории, които международното производство ще поеме през десетилетието до 2030 г., имат различни последици върху политиките за инвестиционно развитие.

Решоринг	<ul style="list-style-type: none"> • Възможен шок от реструктуриране, включително продажба, преместване; отклонение на инвестициите. • Намалване на броя на преките чуждестранни инвестиции, търсещи ефикасност. • Необходимост от реиндустриализация или справяне с (преждевременната) деиндустриализация. • Достъпът и надграждането по стълбата за развитие на ГВС става по-трудно.
Диверсификация	<ul style="list-style-type: none"> • По-широка възможност за участие в ГВС, но слабо управлявани, базирани на платформа и леки по отношение на активите. • Ускоряване на преминаването към нематериални активи и ГСВ, базирани на услуги. • Концентрацията на стойност, улавянето на стойност в приемащите страни става по-трудно. • Качеството на твърдата и мека цифрова инфраструктура стимулира участието в ГВС.

Регионализация	<ul style="list-style-type: none"> • Преминаване от инвестиции, търсещи глобална ефикасност, към инвестиции, търсещи регионални пазари. • Преминаване от инвестиции в разпръснати вертикални сегменти на ГВС към инвестиции в по-широки индустриални бази и клъстери. • Nearshoring репликира ефектите от реструктурирането на reshoring (но смекчава други). • Регионално икономическо сътрудничество, индустриална политика и насърчаване на инвестициите, необходими за изграждането на регионални вериги на стойността.
Репликация	<p>Преминаване от инвестиции в мащабна промишлена дейност към дребномащабно разпределено производство.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Местната производствена база и услугите на производителите са предпоставка за привличане на крайните етапи на ГВС. • Повишеният аутсорсинг към местни производители и доставчици на услуги, улавяне на стойност и разпространение на технологии не са гарантирани. • По-голяма нужда от рентабилна физическа поддържаща инфраструктура и качествена цифрова инфраструктура (твърда и мека).

Таблица 20: Ключови последици за инвестициите и развитието на различните траектории за приемащите икономики¹¹

Натискът за рещоринг ще предизвика шок за икономиките, които зависят от движен от износа растеж и от участие в глобалните вериги на стойността. Диверсификация и дигитализация ще означават предизвикателство за улавяне на стойността в ГВС, но също така ще доведат до нови възможности за участие в тях. Регионализацията ще направи сътрудничество със съседите в развитието на промишлеността, търговията и инвестициите от критично значение. А репликацията ще промени модела за насърчаване на инвестициите, фокусиран единствено върху мащабни промишлени дейности.

Независимо от различните нюанси в различните траектории, общата посока на тенденцията в международното производство сочи към по-къси вериги на стойността, по-голяма концентрация на добавената стойност и намаляващи международни инвестиции в производствени активи. Не само усилията на международната политика ще трябва да помогнат за поддържането на благоприятна среда за трансгранично сътрудничество, търговия и инвестициите, но и националните политики. Промените не трябва се правят просто заради очаквания спад в международното производство, а също за улавяне на възможностите, произтичащи от трансформацията.

Предизвикателствата са особено остри що се отнася до развиващите се страни. Техните стратегии за развитие и индустриализация често зависят в значителна степен от привличането на ПЧИ, увеличаването на участието в ГВС и постепенното надграждане на технологиите и добавената стойност. По-развитите икономики също са засегнати от някои от същите предизвикателства. Селективната реиндустриализация ще отнеме време. Няма гаранция на успех, защото уменията и доставчиците не вина-

¹¹ World Investment Report (2020). International Production Beyond the Pandemic. UNCTAD.

ги са налице; малко вероятно е да се осъществят високите очаквания за броя на работните места, които ще бъдат върнати; разходите ще са значителни, включително инвестиционните разходи, свързани с реструктурирането и с капиталointензивното производство, а също и икономическите разходи – включително по-високите цени. Съображенията относно разходите добавят значителна несигурност по отношение на крайната посока и скорост на трансформацията. Например разходите за диверсификация за постигане на желаното увеличение на устойчивостта на веригата на доставките все още предстои да бъдат изчислени, а те няма да бъдат едни и същи за всички индустрии и фирми.

Въпреки че предизвикателствата пред политиките в областта на инвестициите и развитието са плашещи, важни са и възможностите. Като начало, всяка от тенденциите, които движат трансформацията, носи свои собствени възможности:

- *Новата индустриална революция и развитието на цифровата икономика* предоставя възможности за подобрен достъп до пазари на МСП в развиващите се страни; за изграждане на нови икономически дейности в разработването на приложения, за разработване на местно съдържание или дигитални услуги за износ; за прехвърляне в индустрии, вариращи от телекомуникационни до финансови услуги.¹²
- *Тенденциите в политиката и икономическото управление* водят до засилване на инвестициите между индустриите и улавяне на отклонени инвестиции; насърчаване на вътрешнорегионалните инвестиции, които се възползват от регионалните търговски блокове.
- *Тенденциите в устойчивостта* дават възможност за привличане на инвестиции в нови продукти и услуги, свързани с устойчивостта, и насърчаване на инвестиционни проекти в инфраструктура, възобновяеми енергийни източници и сектори, свързани с целите за устойчиво развитие.^{13 14}

Възможностите, специално свързани с трансформацията на международното производство в резултат на комбинацията от всички тези тенденции, в допълнение към въздействието на кризата, причинена от COVID-19, са краткосрочни и средносрочни възможности (като позициониране за насърчаване на инвестиции, търсещи устойчивост) и дългосрочни перспективи, които ще изискват промяна в стратегията за развитие и индустриалната политика, както и промени в политиката за регионално сътрудничество, търговия и инвестиции. Възможностите предполагат промяна на парадигмата за инвестициите за развитие.

Трудността от гледна точка на развитието е, че предизвикателствата и възможностите не са симетрично представени в групи от икономики с различни нива на дохода и на различни етапи на развитие. Намаляващото търсене на ефикасност на инвестициите ще направи по-трудно за страните в ранните етапи на развитие да увеличат участието си в глобалните вериги на стойността. На същите тези страни ще бъде също толкова трудно да се възползват от по-големия пул от търсещи пазара инвестиции, което ще облагоденят страните с по-високи средни доходи и тези с високи доходи. Страните с ниски доходи могат да бъдат изправени пред повишени рискове от абсолютен спад на ПЧИ и намалено участие в глобалните производствени мрежи.

¹² World Investment Report (2017). Investment and the Digital Economy. UNCTAD.

¹³ World Investment Report (2014). Investing in the SDGs: An Action Plan. UNCTAD.

¹⁴ World Investment Report (2020). International Production Beyond the Pandemic. UNCTAD.

За тях регионалното икономическо сътрудничество и това да бъдат част от по-голям интегриран пазар става все по-важно.

На всеки етап от развитието, стратегиите за развитие на страните и индустриалната им политика вече не могат да разчитат в същата степен на експортно ориентирани инвестиции. Стратегиите за насърчаване на инвестициите трябва да се адаптират към трансформацията и да преоценят фокуса върху индустрията. Важни инструменти на инвестиционната политика, като стимули и СИЗ, ще трябва да се справят със свиващия се пул от промишлени инвестиции. Особено за СИЗ, това прави още по-важно от преди да се избягва прекомерното инвестиране в мащабни съоръжения за индустрията и да се фокусират върху икономично развитие.¹⁵

Политиците в развиващите се страни на всички нива на развитие трябва да вземат предвид последиците от трансформацията на международното производство за тяхната рамка на инвестиционна политика. Новата рамка, подходяща за десетилетието на трансформация, трябва да включва четири ключови елемента:

Тръгване по нов път на инвестиции и развитие. Промяна на посоката на стратегическата политика от ориентирана към ГВС, насочена към сегменти експортна ориентация към регионални вериги на стойността (РВС) и регионално разширяване на износа, с местни промишлени клъстери за изграждане на връзки и устойчивост. Следвайки новия път, страните трябва да балансират модерните (отворени) политики за индустриално развитие с вградени механизми за национална икономическа сигурност и устойчивост.¹⁶

Разработване на нова екосистема. Насърчаване на бизнес среда, привлекателна за нови инвестиционни дейности и благоприятстваща разпространението на технологиите и устойчивото развитие. Важен компонент на новата екосистема трябва да бъде модернизацията на инфраструктурата за цифрова, физическа и институционална свързаност на регионални и субрегионални нива.

Изграждане на динамичен производствен капацитет. Преместване на фокуса от тясна специализация към разширяване на производствената база. Укрепването на индустриалните клъстери (включително сътрудничество на микро, малки и средни предприятия за мащаб и обхват на производство) и преоборудването на СИЗ и научните паркове са жизнеспособни подходи, които съответстват на регионализацията на МНП и стратегиите за диверсификация. Такива подходи могат също да помогнат на страните с ниски доходи за насърчаване на устойчива и приобщаваща икономика чрез местни микро, малки и средни предприятия и улесняване на обратните връзки.

Формулиране на нова стратегия за насърчаване на инвестициите. Адаптиране и насърчаване на инвестициите и улесняване на новия път на инвестициите и развитието. Това включва приоритети за насърчаване на инвестициите, насочени към разнообразни инвестиционни дейности и бизнес функции, улесняване на зелени и дигитални инвеститори, както въздействие за насърчаване на инвестициите в целите за устойчиво развитие.

Като цяло, тенденциите, които ще движат трансформацията на международното производство, в частност новата индустриална революция и императивът за устойчивост, както и необходимостта многонационалните предприятия да се реструктурират, за да отговорят на изискванията за устойчивост в краткосрочен план и на траек-

¹⁵ World Investment Report (2019). Special Economic Zones. UNCTAD.

¹⁶ World Investment Report (2018). Investment and New Industrial Policies. UNCTAD.

ториите на трансформация в дългосрочен план, ще предложат безброй инвестиционни възможности на развиващите се страни. За да се възползват от тези възможности, е важно да се формулира правилният микс от политики в точния момент.

Нов път за развитие на инвестициите	Изграждане на нова екосистема	Изграждане на динамичен вътрешен производствен капацитет	Нова стратегия за насърчаване на инвестициите
<p>Нова стратегическа ориентация</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Стар път</i> Ръководен от износа растеж и трансформация, подход за насочване към сегменти/ниши на ГВС за интегриране в глобалната икономика въз основа на рентабилност, което създава силизи в приемащата икономика. • <i>Нов път</i> Изграждане на производствен капацитет, ръководен от технологии и устойчивост чрез индустриални клъстери, на национално, регионално или подрегионално ниво. 	<p>Национална подпомагача рамка</p> <ul style="list-style-type: none"> • Макроикономическа политика, подходяща за новата международна производствена система. • Укрепване на националните технологични и иновационни системи в съответствие с новата индустриална революция и дигитализацията. • Пакет от политики за ЦУР, включително устойчивост и приобщаване. 	<p>Изграждане на производствен капацитет</p> <ul style="list-style-type: none"> • Разширяване на вътрешния производствен капацитет и реинженеринг на вътрешната индустриална база. • Създаване на СИЗ платформи за индустриални клъстери. • Изграждане на съвместни трансгранични индустриални паркове на базата на регионално индустриално сътрудничество. 	<p>Към нов подход</p> <ul style="list-style-type: none"> • Преориентиране: от глобални ПЧИ, търсещи ефикасност, към регионални и субрегионални ПЧИ, свързани с производството. • Насочване: от сегмент със специфична стойност до насърчаване на индустриални клъстери за ПЧИ, свързани с диверсификацията. • Добавяне: популяризиране на технологични приложения и улесняване на стратегически съюз на ниво фирма с МНП.
<p>Индустриална трансформация</p> <ul style="list-style-type: none"> • Диверсификация: създаване и привличане на нови дейности за индустриално 	<p>Международна подпомагача рамка</p> <ul style="list-style-type: none"> • Регионални и двустранни договори за насърчаване и улесняване на търговските, ин- 	<p>Подпомагане на технологичните способности</p> <ul style="list-style-type: none"> • Насърчаване на използването на цифрови приложения. • Непрекъснато развитие на човеш- 	<p>Свързване на инвестициите с устойчивото развитие</p> <ul style="list-style-type: none"> • Партньорство между ПЧИ и публичните инвестиции в ЦУР

<p>развитие, особено свързани с нови технологии и устойчиво развитие.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Задълбочаване: групиране чрез разширение нагоре и надолу по веригата и връзки с микро, малки и средни предприятия. • Надграждане: продукт, процес и функция чрез екологизиране и дигитализация. 	<p>вестиционните и технологичните потоци.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Регионално сътрудничество и геоикономическо позициониране. • Регионална рамка за индустриално сътрудничество. 	<p>ките ресурси и умения в синхрон с технологичното развитие.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Технологичен съюз чрез споразумения за трансгранично сътрудничество; партньорства между фирми и изследователски институции. 	<p>като селското стопанство, здравеопазване, образование и цифрова инфраструктура.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Насърчаване на инвестициите за въздействие. • Подкрепа на социалното предприемачество.
<p>Баланс между отвореност и устойчивост</p> <ul style="list-style-type: none"> • Отворена политика за индустриално развитие. • Насочена към необходимостта от създаване на работни места и приобщаващ растеж. • Защита на националната икономическа сигурност и изграждане на устойчивост. 	<p>Модернизиране на инфраструктурата</p> <ul style="list-style-type: none"> • Инвестиране в регионална инфраструктура, по-специално транспорт, логистика и високоскоростна интернет свързаност. • Дигитализация на производствените мощности. • Подобряване на услугите на производителите, например регионална маркетингова мрежа, търговски коридори. 	<p>Подкрепа за нововъзникващите промишлени сектори</p> <ul style="list-style-type: none"> • Координиране на средата на производствената политика с политики за услуги, потоци от данни и други нематериални активи за насърчаване на нововъзникващите промишлени сектори. • Прилагане на силни и адаптивни режими на интелектуална собственост. 	<p>Преориентиране на инвестиционните институции</p> <ul style="list-style-type: none"> • Създаване на агенции с функции както за инвестиции, така и за улесняване на технологиите. • Насърчаване на взаимодействията между СИЗ и Агенциите за насърчаване на инвестициите. • Приоритизиране на инвестициите в сектори на ЦУР, включително чрез разработване на проекти, които могат да бъдат финансирани.

Таблица 21: Инвестиционно-развойна екосистема в нова ера на международно производство¹⁷

¹⁷ World Investment Report (2020). International Production Beyond the Pandemic. UNCTAD.

Посочените тенденции и траекториите, са в голяма степен обект на несигурност. Отговорът на бизнеса е първото неизвестно. Устойчивостта вече е новият императив, но кога МНП ще решат да се препозиционират в спектъра ефикасност-устойчивост остава да бъде видяно. Това ще зависи от разходите, от натиска за краткосрочни резултати за гарантиране на оцеляването и на политическите стимули. Зависи и от тяхната структура и управление, както и от техния бизнес модел в различните индустрии.

Бъдещото развитие на политиката също е непредсказуемо. Засега изглежда пандемията води до ускоряване на тенденцията към повече икономически национализъм, но необходимостта от справяне с икономическите щети може да обърне тенденцията и да доведе до повече сътрудничество. По същия начин, тенденциите за устойчивост ще продължат да се развиват в различни измерения на международното производство. Изглежда, че пандемията засилва импулса към устойчивост в някои страни, но това може да не е така в други. Освен това натискът за рестартиране на икономиките може да доведе до забавяне на изпълнението на планове за устойчивост.

През следващите години ще бъде важно редовно да се наблюдават и преоценяват траекториите, както и техните последици. Някои траектории или комбинации от траектории ще преобладават над други. Те могат да доведат до различни международни производствени конфигурации в различните индустрии. Въздействието върху отделните икономики и групи икономики ще варира. Важно е да се осигури достатъчно широка аналитична рамка, за да се обхванат най-вероятните насоки и да се обърне внимание на набора от политически опции, налични за навигация през предстоящото десетилетие на трансформация. Независимо от високата степен на несигурност и обхвата на възможните траектории за международно производство, общата посока на развитие изглежда ясна. Глобалните вериги на стойността, търговията и инвестициите се насочват към период на турбуленция, който ще създаде множество предизвикателства и възможности за развиващите се страни.

За последните три десетилетия международното производство и насърчаването на експортно ориентираните производствени инвестиции са в основата на развитието и стратегиите за индустриализация на повечето развиващи се страни. Търсещите ефикасност инвестиции и инвестициите, търсещи ресурси ще запазят своето значение, но размерът им ще намалее. Това ще доведе от насочване към растеж, основан на вътрешното и регионалното търсене и на услугите.

Големите количества капитал, които търсят възможности за инвестиции на глобалните пазари, не търсят инвестиционни проекти в производството, а проекти за създаване на стойност в инфраструктурата, селското стопанство и услугите. Някои услуги, които винаги са били предимно вътрешни, се интернационализират, като здравеопазването, като в същото време традиционните международни производствени индустрии се оттеглят или реструктурират. Това създава нови възможности за насърчаване на инвестициите в нови области.

Насърчаването на инвестициите в инфраструктура и услуги предполага маркетинг на нови сектори (особено тези, които са от значение за ЦУР), насочени към различен вид финансиране (проектни финанси, а не традиционни ПЧИ) и насочени към различен тип инвеститор (институционални инвеститори, а не МНП), работещи в различна политическа екосистема (стандарт и регулации на финансовите пазари).

Инвестициите в зелената икономика и синята икономика, както и в инфраструктурата и местни услуги, имат голям потенциал за постигането на Целите за устойчиво развитие (ЦУР)¹⁸.

Използвана литература:

- Baldwin, R. (2019). *The Globotics Upheaval*. Oxford, U.K.: Oxford University Press.
- Digital Economy Report 2019: Value Creation and Capture: Implications for Developing Economies. (2019). UNCTAD. New York and Geneva: United Nations.
- World Investment Report (2020). *International Production Beyond the Pandemic*. UNCTAD.
- World Investment Report (2019). *Special Economic Zones*. UNCTAD.
- World Investment Report (2018). *Investment and New Industrial Policies*. UNCTAD.
- World Investment Report (2017). *Investment and the Digital Economy*. UNCTAD.
- World Investment Report (2014). *Investing in the SDGs: An Action Plan*. UNCTAD.

---

¹⁸ The Sustainable Development Goals (2015). United Nations.